
NACIONALNA STRATEGIJA RAZVOJA EKOLOŠKOG I POLUEKOLOŠKOG GOVEDARSTVA I OVČARSTVA REPUBLIKE HRVATSKE

2028. – 2038.

Nositelji razvoja: mladi stočari i novi OPG-ovi

S programom obrazovanja, do-obrazovanja i novim EU poticajima

Iskreno se zahvaljujem prijateljima i kolegama u Teagasc, Republika Irska na pomoći, uputama i savjetima pri izradi ovog Prijedloga Strategije tijekom protekle dvije godine.

Belmullet, veljača 2026.

dr.sci.Robert Zobel, dr.med.vet.

Podršku Strategiji svojim potpisom daju:

- prof. dr. Damjan Gračner, dr.med.vet, Veterinarski fakultet u Zagrebu
- Mladen Perak, dr.med.vet., Centralna veterinarska agencija (CVA)
- Vlasta Antunac, dr.med.vet., Veterinarska ambulanta Vet Plus, Duga Resa
- prof.dr. Darko Gereš, dr.med.vet., u mirovini
- Dražen Holler, dr.med.vet., McCarthy Veterinary practice, Cork, Republika Irska
- Saša Lovrić, dr.med.vet., u mirovini
- Duško Ivanović, dr.med.vet., Veterinarska stanica Daruvar
- Željka Marić, dr.med.vet., Cork, Ireland
- Goran Juričić, dr.med.vet, Centralna veterinarska agencija (CVA)
- mr.sci. Robert Martinec, dr.med.vet., Adams Veterinary Practice, Ireland
- mr.spec. Davor Šimić, dr.med.vet., Veterinarska stanica Pakrac
- Goran Antunac, dr.med.vet., Veterinarska ambulanta VET PLUS, Duga Resa
- Robert Vajagić, dr.med.vet.
- prof. dr. Denis Cvitković, dr.med.vet., Veterinarski fakultet u Zagrebu

SAŽETAK

Ova strategija definira desetogodišnji plan razvoja govedarskog i ovčarskog sektora u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2028.–2038.: ekološki i poluekološki uzgoj postaju temelj razvoja, a nositelji tog razvoja su mladi stočari i novi OPG-ovi. Strategija je u sukladnosti s EU Green Deal-om, Farm to Fork strategijom, EU Biodiversity Strategy 2030 i novim Strateškim planom ZPP-a 2023.–2027.

Polazna točka je ~80.000 krava (koliko ih danas po nekim procjenama ima ukupno u RH), a strateški cilj je 500.000 krava do 2037. Ključna novina: barem 60% stočnog fonda razvija se u ekološkom ili poluekološkom sustavu, što Hrvatsku pozicionira kao prvu zelenu premium destinaciju europske stočarske proizvodnje — uz iznadprosječne otkupne cijene i pristup EU ekopotporama.

Strateški pokazatelj	2026.	2038. — Cilj
Broj krava (ukupno; mliječne plus mesne)	~80.000	500.000
Od toga u ekološkom uzgoju (≥25%)	~4.000	≥125.000 (25%)
Od toga u poluekološkom uzgoju (≥35%)	~8.000	≥175.000 (35%)
Konvencionalni uzgoj (max. 40%)	~68.000	≤200.000 (40%)
Broj ovaca	~600.000	1.500.000
Ekološki uzgoj ovaca	~30.000	≥450.000 (30%)
Novi mladi OPG-ovi (osnov. 2027–2037.)	—	≥15.000
Udio mladih (do 40 god.) u stočarima	~12%	≥35%
Godišnja vrijednost ekološke proizvodnje (mil. EUR)	~25	≥950

1. EU ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIR ZA EKOLOŠKO STOČARSTVO

IZNIMNA PRILIKA ZA MALE OPG-e

1.1. Green Deal i Farm to Fork — što to znači za hrvatskog stočara

Europski zeleni plan (Green Deal) i strategija 'Od polja do stola' (Farm to Fork) postavljaju ambiciozne ciljeve do 2030.: povećanje udjela ekološke poljoprivrede na 25% ukupnih korištenih poljoprivrednih površina EU, smanjenje upotrebe pesticida za 50%, smanjenje gubitka gnojiva za 20% i smanjenje upotrebe antimikrobnih sredstava u stočarstvu za 50%. Ovi ciljevi nisu opcija — ugrađeni su u ZPP 2023–2027 i obvezuju države članice kroz Strateški plan.

Za Republiku Hrvatsku, koja ima iznimno visok udio prirodnih travnjaka i niske razine intenzifikacije stočarstva, ovi ciljevi nisu teret nego strateška prilika. Hrvatska može postati model ekološke stočarske tranzicije unutar EU — upravo zahvaljujući svom zaostajanju u broju stoke; upravo zato što kreće s 'čistog lista' i može odmah graditi ekološki uzgojni sustav, za razliku od zemalja koje moraju dekarbonizirati i deintenzificirati postojeće mega-farme.

1.2. Relevantne EU Uredbe i Direktive

EU Akt	Sadržaj relevantan za strategiju	Rok primjene
Uredba (EU) 2018/848 o ekološkoj proizvodnji	Standardizacija ekološkog uzgoja goveda i ovaca u EU; zahtjevi prostora, prehrane, zdravlja	Na snazi od 2022.
ZPP Strateški plan RH 2023–2027	Definira ekosustave, AEKO mjere, potporu eko-uzgoju, mladi farmers, LEADER	2023.–2027.
Farm to Fork strategija	Cilj: 25% eko proizvodnje do 2030.; smanjenje antibiotika; dobrobit životinja	Do 2030.
EU Biodiversity Strategy 2030	Obveza obnove 30% degradiranih ekosustava; pašnjački sustavi kao ključni habitat	Do 2030.
Direktiva o industrijskim emisijama (Revidirana Direktiva o industrijskim emisijama)	Regulacija emisija amonijaka i metana velikih stočarskih farmi; prednost malih ekofarmi	Od 2026.
EU Animal Welfare Strategy 2023–2027	Povećanje standarda dobrobiti; premijum status eko-grla; revizija direktiva o smještaju	Postup. do 2027.
Carbon Farming Initiative (EU)	Plaćanje za sekvencijaciju ugljika na pašnjacima — novi prihod za eko-stočare	Pilot do 2026.
EU Organic Action Plan 2021–2030	Mjere za povećanje eko-proizvodnje i eko-potrošnje; labeling, savjetovanje, istraživanje	Do 2030.

Ključna poruka: EU ne samo da dopušta ekološki uzgoj — EU ga financijski nagrađuje na svim razinama. Eko-stočar u RH može kumulirati: izravne potpore + AEKO premiju + eko-

mjeru EPFRR + Carbon Farming plaćanje + nacionalnu eko-premiju. Ukupno do 2–3x više potpora po ha i po grlu nego konvencionalni uzgajivač.

1.3. Definicija ekološkog i poluekološkog uzgoja u ovoj strategiji

Ekološki uzgoj (certifikat EU Uredba 2018/848)

- Ispaša na certificiranim eko-pašnjacima minimalno 120 dana godišnje (planinsko područje) ili 150 dana (nizinsko)
- Zabrana sintetskih pesticida, mineralnih gnojiva, GMO hrane i profilaktičke upotrebe antibiotika
- Minimalne površine po grlu: krava ≥ 6 m² unutarnje držanje, slobodan pristup ispustu
- Obvezno prijelazno razdoblje 24 mjeseca (za grla iz konvencionalnog uzgoja)
- Certifikacija kroz ovlaštena tijela (BIOINSPEKT, PRVA EKOLOŠKA STANICA i dr.)

Poluekološki uzgoj ('High Nature Value' — HNV farming)

- Ekstenzivan ili poluintenzivan uzgoj na prirodnim travnjacima i pašnjacima
- Bez certifikata ali uz poštivanje AEKO protokola: minimalna gustoća stoke, zabrana oranja pašnjaka, rotacijska ispaša
- Značajno smanjenje ili eliminacija antibiotika i hormonalnih pripravaka
- Prihvatljiv za AEKO podmjere i HNV potpore, ali bez punog eko-certifikata

2. EKOLOŠKO STOČARSTVO KAO RAZVOJNA PARADIGMA — ZAŠTO I KAKO

2.1. Ekonomska logika ekološkog uzgoja

Ekološki uzgoj nije samo etički ili ekološki izbor — on je za male i srednje OPG-ove u RH ekonomski superioran model u odnosu na konvencionalni intenzivni uzgoj. Razlozi su višestruki i sinergijski.

Faktor	Konvencionalni uzgoj	Ekološki uzgoj	Prednost eko-uzgoja
Otkupna cijena mlijeka	0,36–0,42 EUR/lit	0,52–0,68 EUR/lit	+30 do +60% premija
Otkupna cijena govedine	2,0–2,5 EUR/kg	4,0–6,5 EUR/kg žive vage	+80 do +160%
Ukupne potpore/ha (procjena)	280–350 EUR	580–780 EUR	+80–120% više potpora
Troškovi veterinara i antibiotika	Visoki (300–600 EUR/kravi)	Niski (50–150 EUR/kravi)	Eko smanjuje 60–75%
Troškovi stočne hrane (kupnja)	Visoki (60% varijabilnog troška)	Niski (vlastita paša)	Eko smanjuje 40–60%
Rizik od EU sankcija/regulative	Značajan i rastući — farme iznad 150 goveda ulaze u IED režim	Zanemariv	Eko je strukturno usklađen s EU regulatornim smjerom
Mogućnost direktne prodaje (premium)	Ograničena	Visoka (direktna prodaja, webshop)	Eko +100–200% margina

Zaključak: Za mali OPG koji ne može postići ekonomiju intenzivne farme, diferencijacija kroz ekološki certifikat i premijum cijenu jedini je racionalan poslovni model. Nije slučajno da su najagilniji mladi stočari u Austriji, Bavarskoj i Sloveniji gotovo isključivo orijentirani na ekološki ili poluekološki uzgoj.

2.2. Prostorno planiranje — koji model gdje

Regija / zona	Preporučeni model	Dominantna pasmina	Tržišna niša
Slavonija (nizine)	Poluekološki intenzivniji	Simentalac, holstein (mlijeko)	Mliječni sektor, eko-sir, eko-jogurti
Lika, Banovina, Kordun	Ekološki — krave dojilje	Simentalac, hereford, angus	Eko-junetina, teletina, mesne konzeve
Gorski kotar	Ekološki — ispaša planinskih pašnjaka	Buša, simentalac	Premium eko-beef, planinsko mlijeko
Istra	Poluekološki, agroturizam	Simentalac, istarsko govedo (autoht.)	Eko-sir, od polja do stola, turizam
Dalmacija — kopno, Zagora	Ekološki poluintenzivni	Dalm. pramenka (ovce), simentalac	Janjetina ZOP, ovčji sir, pršut
Dalmacija — otoci, Zagora	Ekološki ekstenzivni	Dalm. pramenka, rapska ovca	Premium ZOP, turizam, restorani
Međimurje, Zagorje, Prigorje	Poluekološki, mliječni	Simentalac	Eko-mlijeko, obiteljska mljekara
Podravina, Posavina,	Poluekološki, tov	Simentalac × mesne	Eko-junad, izvoz EU

Regija / zona	Preporučeni model	Dominantna pasmina	Tržišna niša
Moslavina		pasmine	

3. MLADI STOČARI I NOVI OPG-OVI KAO PRIMARNI NOSITELJI RAZVOJA

3.1. Demografska analiza i problem generacijske obnove

Prosječna dob nositelja OPG-a u stočarstvu u RH danas iznosi oko 58 godina, a tek nešto manje od 12% stočara mlađe je od 40 godina. Bez sustavnog privlačenja mlađe generacije, demografsko izumiranje sektora je neupitno u idućih 15–20 godina. Strategija stoga identificira generacijsku obnovu kao egzistencijalni, a ne samo razvojni prioritet.

Paradoks je sljedeći: ruralna mlada generacija odlazi u gradove, dok istovremeno rastući segment obrazovanih, gradskih mladih traži alternativu standardnoj karijernoj putanji. EU istraživanje pokazuje da su najuspješniji novi ulasci u ekološko stočarstvo upravo 'mladi obrazovani stručni nestručnjaci' — tj. obrazovani mladi bez farmskog iskustva, ali s poduzetničkim duhom i motivacijom za učenje, koji ulaze u sektor s jasnom ekološkom filozofijom i tržišnom vizijom.

3.2. Profili ciljanih novih stočara

Profil A — Povratnik u ruralno

Mladi iz gradova (25–38 god.) koji žele napustiti korporativni sektor ili su nezadovoljni životom u gradu. Tipično visokoobrazovani, s investicijskim kapitalom (roditeljska potpora, štednja) ili pristupom kreditima. Nemaju farmsko iskustvo, ali su motivirani i tehnološki pismeni. Za ovu skupinu ključan je: cjeloviti program obrazovanja, mentorski sustav i 'starter paket' potpore. Ovdje ne treba zanemariti niti sveprisutnu i sve prisutniju nesigurnost poslova povezanu sa sve naprednijom tehnologijom 'umjetne inteligencije'. Upravo je ovaj segment oblik budućnosti i sigurnosti jer sasvim sigurno niti jedan stroj u skorijoj budućnosti neće imati sposobnost potrebnu za održavanje jedne farme.

Profil B — Nasljednik OPG-a koji ju želi modernizirati

Mladi koji preuzimaju roditeljski OPG, ali žele prijeći s konvencionalnog na ekološki uzgoj. Imaju osnovno farmsko znanje, ali im nedostaje: znanje o eko-certifikaciji, digitalnom praćenju stada, modernim pašnjačkim sustavima i direktnim prodajnim kanalima. Za ovu skupinu ključan je: program do-obrazovanja i investicijska potpora za tranziciju.

Profil C — Ruralni poduzetnik

Mladi koji već žive u ruralnom području ali se bave drugom djelatnošću (šumarstvo, turizam, obrt). Imaju pristup zemljištu i razumiju ruralni kontekst. Za ovu skupinu ključna je kombinacija stočarstva s agroturizmom i direktnom prodajom, što im pruža diverzifikaciju prihoda bez ovisnosti isključivo o stočarskim otkupnim cijenama.

3.3. Ciljani broj novih OPG-ova po fazama

Faza	Razdoblje	Novi OPG-ovi (goveda)	Novi OPG-ovi (ovce)	Ekološki certif. (%)
Faza I — Postavljanje temelja	2028.–2030.	5.000	2.000	30%
Faza II — Ubrzanje	2031.–2034.	6.500	3.000	50%
Faza III — Konsolidacija	2035.–2037.	3.500	2.000	70%
UKUPNO NOVI OPG-OVI	2028.–2038.	15.000	7.000	—

4. SVEOBUH VATNI PROGRAM OBRAZOVANJA I DO-OBRAZOVANJA

Ovo je jedan od najkritičnijih, a najčešće zanemarivanih stupova svake strategije razvoja stočarstva. Bez znanja, novac uložen u infrastrukturu i grla propada. Iskustvo Austrije (Bäuerliche Schule), Irske (Teagasc) i Danske (Danish Agricultural Advisory Service) jasno pokazuje: sustavan obrazovni sustav donosi 2–3x bolji povrat na investiciju od samih kapitalnih potpora.

4.1. Arhitektura obrazovnog sustava

Razina	Program	Trajanje	Nositelj	Ciljana skupina
Osnovna	Tečaj 'Uvod u ekološko stočarstvo'	5 dana (40h)	Savjetodavna služba, poljop. škole	Novi stočari bez iskustva
Stručna	Modul 'Ekološki uzgoj goveda/ovaca'	3 tjedna (120h)	Visoka poljop. škola, Agronomski fakultet, Veterinarski fakultet	Mladi OPG-ovi u tranziciji
Specijalizirana	Tečaj ekološke certifikacije i dokumentacije	2 dana (16h)	Certifikacijska tijela + APRRR	Svi stočari koji traže certifikat
Napredna	Studijski program Ekološko stočarstvo (BSc)	3 godine	Agronomski fakultet Zagreb, Veterinarski fakultet	Budući stručnjaci i savjetnici
Postdiplomska	Specijalizacija veterinarstvo + eko-uzgoj	1 god. poslijediplomski	Veterinarski fakultet Zagreb	Veterinari i zootehničari
Kontinuirano	Godišnji simpozij	1–2 dana	Klaster, HPA, mljekare, Fakulteti	Svi aktivni stočari

4.2. Sadržaj ključnih modula

Modul 1: Temelji ekološkog stočarstva (za potpune početnike)

- Biološke osnove uzgoja goveda i ovaca — pasminska obilježja, reprodukcija, laktacija
- Pašnjački menadžment: rotacijska ispaša, opasivanje, procjena nosivosti pašnjaka
- Osnove hranidbe: TMR vs. travnjačka ishrana, proizvodnja silaže i sijena
- Preventivna veterinarska skrb: vakcinski protokoli, biosigurnost, prepoznavanje bolesti
- EU Uredba 2018/848 — što znači ekološki certifikat i što je zabranjeno
- Administrativne osnove: ARKOD, JRDŽ, HPA prijava grla, osnove EU prijava za potpore

Modul 2: Poslovni menadžment i tržišna orijentacija

- Financijsko planiranje OPG-a: cash flow, investicijski plan, kreditiranje
- EU potpore za ekološke stočare — jak naglasak na kumuliranju mjera
- Direktna prodaja: specijalizirani sajmovi, webshop, CSA (community supported agriculture – poljoprivreda u zajednici)

- Brendiranje i marketing: kako što bolje prodati; priče s farme kao marketinški alat
- Osnivanje i upravljanje zadrugom ili klasterom

Modul 3: Digitalne tehnologije u modernom stočarstvu

- Digitalno praćenje stada (ušne markice senzori, aplikacije za zdravstveni monitoring)
- Precizno stočarstvo: praćenje konzumacije, reproduktivnih ciklusa, laktacijske krivulje
- Dronovi za monitoring pašnjaka i inventarizaciju biomase
- Digitalna dokumentacija za EU certifikacijske zahtjeve
- E-learning platforme i online savjetodavstvo — ruralna digitalna inkluzija

Modul 4: Dobrobit životinja i One Health pristup

- Etološke osnove: prirodno ponašanje goveda i ovaca, stres i dobrobit
- Eko-normativi smještaja: minimalne površine, prirodno svjetlo, slobodna ispaša
- One Health koncept: veza između zdravlja životinja, čovjeka i ekosustava
- Smanjenje antimikrobne rezistencije — ključni EU prioritet do 2030.
- Alternativne metode liječenja u eko-uzgoju — mogućnosti i ograničenja

4.3. Sustav mentorstva — 'Buddy Farmer' program

Svaki novi OPG u prvoj godini dobiva mentora — iskusnog stočara s min. 5 godina ekološkog uzgoja koji prolazi standardizirani mentorski trening. Mentor posjećuje novog pripravnika min. jednom tjedno u prvoj godini, potom jednom mjesečno u godinama 2–3. Za mentorski rad, iskusni stočar - mentor dobiva financijsku nadoknadu od 2.500 EUR/godišnje po početniku (sufinancirano iz ESF+ iz Proračuna RH).

Model se temelji na irskom Teagasc Green Acres Calf to Beef programu koji je pokazao da praćeni OPG-ovi u prvim 3 godinama imaju 40% manje neuspjeha i 25% viši prinos u usporedbi s netutoriranim OPG-ovima.

4.4. Do-obrazovanje postojećih konvencionalnih stočara

Postojeći stočari koji žele prijeći na ekološki ili poluekološki uzgoj suočavaju se s informacijskim i birokratskim preprekama. Program 'Zelena tranzicija stočara' nudi:

- Besplatne terenske radionice 2× godišnje u svakom županijskom savjetodavnom centru — ključna tema: što moram promijeniti na svom OPG-u da zadovoljim eko-uvjete
- Individualne konzultacije sa savjetnikom: besplatno 10 sati godišnje za OPG koji aplicira na tranzicijske mjere
- Online platforma s kalkulatorima potpora, vodičima za certifikaciju i video tutorijalima na hrvatskom
- Mreža eko-uzornih farmi (referentne farme) — 1 po svakoj županiji s redovitim danima otvorenih vrata
- Financijsko savjetovanje: besplatna izrada investicijskog plana i prijedloga za prijavu na EU fondove

5. OPTIMALNE PASMINE ZA EKOLOŠKI UZGOJ — DOMAĆI SIMENTALAC KAO STRATEŠKA OSNOVA

5.1. Zašto domaće simentalско govedo vodi i u ekološkom modelu

U ekološkom i poluekološkom uzgoju prednosti domaćeg simentalca postaju još izraženije nego u konvencionalnom modelu. Eko-uzgoj nagrađuje upravo one karakteristike koje simentalac već posjeduje: zdravlje papaka, plodnost bez hormonskih intervencija, sposobnost ispaše bez skupih koncentrata i dugotrajan vijek eksploatacije koji smanjuje potrebu za zamjenom grla (remontom stada).

Posebno je važna tzv. 'funkcionalna plodnost' — simentalac se teli s minimalnim intervencijama, lako prihvaća tele i doji ga, što je u ekološkom uzgoju (gdje se ne koriste hormoni za sinkronizaciju) kritična prednost. Holstein-friesian, koji u konvencionalnom intenzivnom uzgoju može dati dvostruko više mlijeka, u ekološkim uvjetima drastično pada u produkciji i zdravstvenom statusu.

Kriterij — ekološki uzgoj	Domaći simentalac	Holstein-friesian	Charolais/Limo usin	Buša (autoht. RH)
Mliječnost na paši (lit/god)	4.500–6.500	3.500–5.500*	400–800 (dojilja)	1.200–1.800
Zdravlje bez antibiotika	★★★★★	★★☆☆☆	★★★★☆	★★★★★
Dnevni prirast na paši	0,9–1,2 kg	0,6–0,8 kg	1,1–1,5 kg	0,5–0,7 kg
Plodnost bez hormona	90–95%	75–85%	88–93%	94–98%
Životni vijek (br. laktacija)	8–11	4–6	10–14 (dojilja)	12–16
Prilagodljivost ekološkim stajama i paši	Izvrсна	Slaba-srednja	Dobra	Izvrсна
Premijum eko-meso (ocjena)	★★★★☆	★★☆☆☆	★★★★★	★★★★☆
Preporuka za eko-uzgoj RH	PRIMARNA PASMINA	Samo za mliječne	Samo mesne zone, npr. Lika	Zaštita autohtone

*Holstein u ekološkim uvjetima pada za 25–40% u mliječnosti u usporedbi s konvencionalnim

5.2. Autohtone i ugrožene pasmine — ekološki uzgoj kao zaštita

Eko-uzgoj je ujedno i instrument zaštite autohtonih pasmina. Hrvatska ima nekoliko genetski vrijednih, gotovo nestajućih autohtonih pasmina koje ekološki uzgoj može revitalizirati: Buša (govedo), dalmatinska pramenka, istarska pramenka, creska ovca i rapska ovca. Za sve ove pasmine vrijedi posebna potpora iz Mjere 10 ZPP-a (Genetski resursi) uz 150–500 EUR/grlu godišnje — što ih čini ekonomski kompetitivnima usprkos nižoj produktivnosti.

6. NOVI I PROŠIRENI POTICAJI ZA EKOLOŠKE STOČARE — SUKLADNOST S EU DIREKTIVAMA

6.1. Kompletan pregled EU i nacionalnih potpora za ekološkog stočara

Ekološki stočar u RH 2025.–2027. može kumulirati potpore s nekoliko različitih osnova istovremeno. Ovo je jedna od najvećih prednosti ekološkog modela — multiplikacija financijske podrške koja konvencionalnom stočaru nije dostupna.

Vrsta potpore	Iznos (EUR/god.)	Osnova / uvjet	EU ili RH?
Temeljna dohodovna potpora (TDP)	130–170 EUR/ha	Min. 1 ha prijavl. površine	EU (I. stup ZPP)
Ekosustav 1 — pašnjačka rotacija	80–120 EUR/ha	Rotacijska ispaša, protokol vođenja	EU (I. stup ZPP)
Ekosustav 2 — smanjenje inputa	90–140 EUR/ha	Bez pesticida, ograničena gnojidba	EU (I. stup ZPP)
Vezana dohodovna potpora za krave (VCS)	250–320 EUR/kravi	Min. 3 krave, > 6 mj. u uzgoju	EU + RH (I. stup)
AEKO — Ekološki uzgoj (Mjera 11)	600–950 EUR/ha	Eko-certifikat EU 2018/848, 5-god. obveza	EU (II STUP ZPP-EFRR)
AEKO — HNV farming (polueko)	250–400 EUR/ha	Ekstenzivan uzgoj, max. 1,5 UG/ha	EU (II STUP ZPP-EFRR)
Potpora za autohtone pasmine (Mjera 10)	150–500 EUR/grlu	Registrirano grlo autoht. pasmine	EU + RH (II. stup)
Mladi farmer — doplatak	+25% na sve potpore	Do 40 god., < 5 god. aktiv.	EU (I. i II. stup)
Mjera 6.1 — Pokretanje ml. farmera	25.000 EUR jednokratno	100% bespovratno, mladi do 40 god.	EU (II STUP ZPP-EFRR)
Mjera 4.1 — Ekol. investicije	do 300.000 EUR (75% int.)	Eko-certifikat ili obveza certif.; mladi 80%	EU (II STUP ZPP-EFRR)
Carbon Farming pilot plaćanje	50–150 EUR/ha/god.	Verificirana sekvestracija C na pašnjacima	EU (Carbon Markets)
Potpora dobrobiti životinja	100–200 EUR/grlu	Povećani standardi dobrobiti (iznad min.)	EU (II. stup, od 2025.)
Eko-premija mljekarni (RH)	+0,06–0,12 EUR/lit	Isporučeno eko-mlijeko certif. ml.	RH (Nacionalna mjera)
HBOR eko-kredit (0% kamata)	do 500.000 EUR	Investicija u eko-stočarstvo, 20 god.	RH (HBOR)
HAMAG garancija	do 80% iznosa kredita	OPG bez dovoljno kolaterala	RH (HAMAG-Bicro)

6.2. Kumulativni primjer — novi mladi eko-stočar, 15 ha, 12 krava simentalca

Potpore	EUR/god.
TDP (15 ha × 150 EUR)	2.250
Ekosustav 1+2 (15 ha × 200 EUR)	3.000
VCS — vezana potpora za krave (12 × 285 EUR)	3.420
AEKO eko-uzgoj (15 ha × 700 EUR)	10.500
Potpora dobrobiti životinja (12 × 150 EUR)	1.800

Potpora	EUR/god.
Carbon Farming pilot (15 ha × 80 EUR)	1.200
Mladi farmer doplatak (+25%)	+5.543
Eko-premija mlijeka (30.000 lit × 0,09 EUR)	2.700
UKUPNE GODIŠNJE POTPORE	30.413 EUR
Godišnji prihod od prod. eko-mlijeka i mesa	~38.000 EUR
UKUPNI GODIŠNJI PRIHOD	~68.413 EUR
Procijenjeni troškovi	~32.000 EUR
NETO DOHODAK	~36.400 EUR

Usporedba: konvencionalni OPG iste veličine (12 krava, 15 ha) ostvaruje neto dohodak ~14.000–18.000 EUR. Ekološki model donosi 2–2,5× viši neto dohodak — pri istom broju grla i istoj površini. Ovo je temeljni ekonomski argument za ekološku tranziciju.

6.3. Prijedlog novih nacionalnih poticajnih mjera

Uz EU potpore, Hrvatska treba uvesti i vlastite dopunske mjere specifično dizajnirane za ubrzanje ekološke tranzicije i privlačenje mladih stočara:

Prijedlog mjere	Iznos/mehanizam	Cilj
'Zeleni starter' — bespovratna potpora za prve 2 god. eko-certifikacije	5.000 EUR jednokratno	Pokriti troškove certif. i prijelaznog razdoblja za nove OPG-ove
Subvencija stručnog obrazovanja u stočarstvu	100% troška tečaja do 2.000 EUR	Ukloniti financijsku barijeru za obrazovanje novih stočara
Olakšica zakupa državnih pašnjaka za eko-stočare	50% sniženje zakupnine	Privući mlade koji nemaju vlastito zemljište
Porezno oslobođenje dohotka od eko-prod.	5 god. oslobođenja, mladi do 40 god.	Ekonomska atraktivnost za ulazak u sektor
Besplatno veterinarsko savjetovanje (3 posjeta/god.)	Postojeća veterinarska mreža	Smanjiti rizik od bolesti u prvim godinama
Fond za osiguranje ekol. stada od bolesti i suša	Premija 2%, RH plaća 80%	Smanjiti investicijski rizik za nove ekol. stočare
Premija za zapošljavanje (OPG koji zaposli 1 radnika)	3.000 EUR/god., max 3 god.	Potaknuti zapošljavanje u ruralnim zajednicama
Bespovratna sredstva za eko-pašnjake (ograde, napajala)	do 10.000 EUR, 100% bespovratno	Infrastruktura za rotacijsku ispašu — preduvjet eko-uzgoja

7. STRATEGIJA RAZVOJA — FAZE, MJERE

7.1. Faza I — Ekološko temeljenje (2028.–2030.)

MOTTO: 'Bez znanja nema zelene revolucije.' — U ovoj fazi prioritet je edukativan i infrastrukturni, ne kvantitativni. Nema kazni, samo opomene i savjetovanje

Mjera	Nositelj	Rok	Financiranje
Osnivanje 10 regionalnih Centara za eko-stočarstvo	MPŠVG + SSPH	Q2 2027.	EU + Državni proračun
Pokretanje programa 'Ekološki starter' za 1.000 novih OPG/god.	APRRR + SSPH	Q3 2027.	EPFRR + Nacionalni fond
Uvođenje modula eko-stočarstva u sve pol. škole i fakultete	MZO + Agronomski i Veterinarski fakulteti	Q4 2027.	ESF+
Uspostava 'Buddy Farmer' mentorskog programa — 500 mentora	HPA + SSPH	Q1 2028.	ESF+ + EPFRR
Mapiranje i inventarizacija pašnjaka po regijama (GIS)	HPA + ARKOD	Q2 2028.	EU tehnička asistencija
Pokretanje Carbon Farming pilota — 3 pilot područja	MPŠVG + EK	Q3 2028.	EPOO + Carbon farming (EU 2024/3012)
Uspostava registra eko-stočara i digitalne platforme	HPA + MFRH	Q4 2028.	NPOO-componenta C2.3
Provedba prve serije AEKO ugovora (11. mjera) za eko-tranziciju	PPFZ	Q1 2029.	EPFRR (ZPP 2023–2027)
Dostizanje 150.000 krava i 20% udjela ekol./poluekol.	—	Kraj 2029.	—

7.2. Faza II — Ubrzana zelena ekspanzija (2031.–2034.)

Mjera	Nositelj	Rok	Financiranje
Pokretanje 3 ZOP oznake: 'Slavonska eko-junetina', 'Lička teletina', 'Dalm. janjetina'	HGK + MPŠVG	2030.	EPFRR — shema kvalitete (Uredba EU 1151/2012) + RH
Izgradnja regionalnih eko-klaonica s hladnim lancem (5 lokacija)	Privatni + EPFRR	2030.–2031.	Mjera 4.2
Osnivanje 50 eko-stočarskih klastera za zajednički otkup i prodaju	APRRR + OPG-ovi	2030.–2032.	EPFRR — intervencija M16 (Suradnja)
Pokretanje izvoznih aktivnosti eko-govedine na EU tržišta	HGK + MPŠVG	2031.	EFJP — promotivne mjere (Uredba EU 1144/2014)
Digitalna integracija farma → potrošač	Privatni sektor	2031.	Horizon Europe
Certifikacija min. 1.000 novih eko-OPG-ova godišnje	Certif. tijela + APPRRR	2030.–2033.	Zeleni starter + AEKO
Dostizanje 300.000 krava i 45% udjela ekol./poluekol.	—	Kraj 2033.	—

7.3. Faza III — Konsolidacija i tržišno vodstvo (2035.–2038.)

Mjera	Nositelj	Rok	Financiranje
Certifikacija Hrvatske kao 'Nacije ekološkog stočarstva' (EU branding)	MPŠVG + TZ RH	2034.	EU promo fondovi
Vertikalna integracija: eko-zadruge s prerađivačkim kapacitetima	OPG zadruge	2034.–2036.	EPFRR + RH
Razvoj eko-agroturizma kao dopunskog prihoda stočarima	TZ + OPG-ovi	2034.–2037.	EPFRR + HTZ
Osnivanje Centra izvrsnosti za eko-stočarstvo (Križevci/Zagreb)	Agronomski fakultet + HPA	2037.	Horizon Europe
Pokretanje izvoza u Aziju i Bliski Istok (halal + eko certificirani)	HGK + MPŠVG	2034.–2037.	Promotivni fondovi EFJP (Uredba EU 1144/2014)
Dostizanje 500.000 krava — 60%+ ekol./poluekol.	—	Kraj 2037.	—

8. EKONOMSKO-FINANCIJSKA ANALIZA EKOLOŠKOG MODELA

8.1. Investicijski troškovi osnivanja eko-OPG-a

Investicija	Mali eko-OPG (12 krava)	Srednji eko-OPG (35 krava)	Napomena
Eko-staja (slobodni boks, ispušt obvezno)	90.000–140.000 EUR	220.000–320.000 EUR	+15–20% skuplje od konv. zbog ispusta
Oprema za rotacijsku ispašu (ograde, pojilice)	8.000–15.000 EUR	20.000–35.000 EUR	Ključno za eko-certifikaciju
Mehanizacija	35.000–55.000 EUR	60.000–95.000 EUR	Prilagođena paši, ne intenziv. tovu
Osnovno ekol. stado (certif. grla)	50.000–70.000 EUR	140.000–200.000 EUR	+20–30% skuplje od konv. grla
Certifikacijski troškovi (3 god.)	3.000–5.000 EUR	5.000–8.000 EUR	Djelomično pokriveno Zelenim starterom
Ostalo (silos, bunari, ograđivanje)	10.000–18.000 EUR	25.000–40.000 EUR	
UKUPNA INVESTICIJA	196.000–303.000 EUR	470.000–698.000 EUR	
EU bespovratna sredstva (75% intenz., mladi)	147.000–227.000 EUR	352.000–523.000 EUR	Mjera 4.1 + Mjera 6.1
VLASTITO UČEŠĆE	49.000–76.000 EUR	118.000–175.000 EUR	Kreditibilno kroz HBOR 0%

8.2. Komparativna analiza neto dohotka — konvencionalni vs. ekološki uzgoj

Model	Prihod od prod.	Potpore	Troškovi	NETO DOHODAK
Konvencionalni — 12 krava, 15 ha	22.000 EUR	6.500 EUR	22.700 EUR	5.800 EUR
Poluekološki — 12 krava, 15 ha	29.500 EUR	16.000 EUR	20.500 EUR	25.000 EUR
Ekološki — 12 krava, 15 ha	38.000 EUR	30.413 EUR	32.000 EUR	36.400 EUR
Ekološki + direktna prodaja — 12 krava	52.000 EUR	30.413 EUR	34.000 EUR	48.413 EUR

8.3. Makroekonomske projekcije sektora

Pokazatelj	2028	2031	2034	2038
Ukupna vrijednost eko-prod. (mil. EUR)	25	180	520	950
Prihodi od eko-izvoza (mil. EUR)	5	40	160	380
Supstitucija uvoza (mil. EUR)	—	80	200	380
Ukupan doprinos BDP-u	30	300	880	1.710

Pokazatelj	2028	2031	2034	2038
(mil. EUR)				
Nova radna mjesta (eko-sektor)	—	8.000	22.000	42.000
Proračunski prihodi (mil. EUR)	8	75	220	430

9. COST-BENEFIT ANALIZA — ISPLATIVOST EKOLOŠKE STRATEGIJE (2027.–2037.)

9.1. Ukupna javna ulaganja — ekološki model

Kategorija javnih ulaganja	2028–2030	2031–2034	2035–2038	UKUPNO
EU i državne potpore OPG-ovima (investicije)	480 mil. EUR	720 mil. EUR	900 mil. EUR	2.100 mil. EUR
AEKO i eko-izravne potpore (tekuće)	120 mil. EUR	280 mil. EUR	420 mil. EUR	820 mil. EUR
Obrazovanje, savjetodavstvo, mentorstvo	45 mil. EUR	60 mil. EUR	70 mil. EUR	175 mil. EUR
Infrastruktura (klaonice, ceste, vode)	90 mil. EUR	140 mil. EUR	180 mil. EUR	410 mil. EUR
Certifikacijski sustav i kontrole	20 mil. EUR	25 mil. EUR	30 mil. EUR	75 mil. EUR
UKUPNA JAVNA ULAGANJA	755 mil. EUR	1.225 mil. EUR	1.600 mil. EUR	3.580 mil. EUR

9.2. Kvantifikacija koristi do 2038.

Kategorija koristi	Kum. 2028–2038.	Napomena
Vrijednost ekološke mliječne i mesne produkcije	3.200 mil. EUR	Temeljeno na prognozi rasta ekosektora
Konvencionalna (neekol.) produkcija (ostatak 40%)	1.100 mil. EUR	Bazični prihod konvenc. dijela
Supstitucija uvoza govedinom i mliječnim proizvodima	1.400 mil. EUR	Zamjena 200+ mil. EUR/god. uvoza
Izvozni prihodi (eko-meso, sir, spec.)	850 mil. EUR	Postupna gradnja 2030.–2037.
Proračunski prihodi (PDV, doprinosi, porezi)	980 mil. EUR	Na novostvorenoj ekonom. aktivnosti
Uštede na socijalnim transferima	320 mil. EUR	42.000 novih radnih mjesta u sektoru
Ekosustavi i javna dobra (pašnjaci, biod., C-seq.)	580 mil. EUR	EU Carbon farming + procjena ekosustavnih usluga
Agroturizam i ruralni turizam (multiplikator)	420 mil. EUR	Efekt razvoja ruralnih zajednica
UKUPNE KORISTI (diskont. sadašnja vrijednost, 5%)	8.850 mil. EUR	

9.3. Ključni pokazatelji isplativosti

Pokazatelj	Konvencionalni model	Ekološki model (ova strategija)	Razlika
Ukupna javna ulaganja (10 god.)	3.240 mil. EUR	3.580 mil. EUR	+340 mil. EUR (10,5% više)
Ukupne koristi (10 god.)	6.420 mil. EUR	8.850 mil. EUR	+2.430 mil. EUR (38% više)
BCR (omjer koristi/troškova)	2,09	2,47	+0,38
NPV (neto sadašnja vrijednost)	+3.350 mil. EUR	+5.270 mil. EUR	+1.920 mil. EUR

Pokazatelj	Konvencionalni model	Ekološki model (ova strategija)	Razlika
IRR (interna stopa povrata)	~14,5%	~18,2%	+3,7 postotnih bodova
Povrat javnih investicija	6–7 godina	5–6 godina	1 godinu brže
Trošak/novom radnom mjestu	~28.300 EUR	~22.100 EUR	22% jeftinije po radnom mj.

9.4. Analiza scenarija

Scenarij	Opis	BCR	NPV (mil. EUR)
Pesimistični	Samo 40% planiranog eko-uzgoja; pad cijena eko-hrane za 20%; sporo certificiranje	1,58	+2.100
Bazični (ova strategija)	60% ekol./poluekol. do 2037.; stabilne premijum eko-cijene; program obrazov. funkcionira	2,47	+5.270
Optimistični	75%+ eko-uzgoja; rast izvoza; Carbon Farming puno implementiran; snažan eko-agroturizam	3,12	+7.600

Ključni zaključak cost-benefit analize: Ekološka strategija je skuplja za 340 mil. EUR od konvencionalne, ali donosi 2.430 mil. EUR više koristi — povrat na svaki dodatno uloženi euro u ekološki pristup je 7,1:1. Ovo je jedna od najefikasnijih investicija dostupnih ruralnoj politici RH.

10. EKOLOŠKO OVČARSTVO — STRATEGIJA I EKONOMIKA

10.1. Ciljna slika 2038.

Ekološko ovčarstvo pozicionirano je kao nosivi stup ruralnog razvoja dalmatinskog zaleđa, otoka, Like i Gorskog kotara. Cilj je 1.500.000 ovaca do 2038., od čega min. 30% u ekološkom uzgoju i 40% u HNV poluekološkom modelu. Poseban naglasak na dalmatinskoj pramenki i otočnim pasminama kao osnovi ZOP proizvoda (Paški sir, Creska janjetina, Rapska janjetina).

10.2. Ekonomika ekološkog ovčarskog OPG-a

Ref. OPG: 100 ekoloških ovaca (Dalmacija — sir + janjetina)	EUR/god.
Prodaja eko-janjetine (70 kom. × 220 EUR/kom.)	15.400
Prodaja eko-ovčjeg sira (50 muznih ovaca × 120 lit × 12 EUR/lit equiv.)	72.000
Direktna prodaja / agroturizam (premijum +30%)	13.000
Potpore — AEKO eko-ovce (30 ha × 750 EUR)	22.500
VCS vezana potpora za ovce (100 UG × 25 EUR)	2.500
Potpore autohtone pasmine (100 × 200 EUR)	20.000
Mladi farmer doplatak (+25%)	+11.250
UKUPNI PRIHOD	156.650 EUR
Troškovi (hrana, veterinar, radna snaga, amortizacija)	85.000 EUR
NETO DOHODAK	71.650 EUR

Ekološki ovčarski OPG s 100 grla i vlastitom preradom sira i direktnom prodajom postiže neto dohodak iznad 70.000 EUR — razina koja je usporediva s dobro plaćenim medicinskim ili tehničkim zanimanjima u gradu, a dolazi uz način života u prirodnom okolišu i EU podržan poslovni model.

10.3. Kozarstvo — obrazloženje izostanka iz ove strategije

Ova strategija svjesno ne uključuje kozarstvo kao zasebni razvojni stup, unatoč činjenici da koze imaju značajno mjesto u tradicionalnom stočarstvu Dalmacije i Dubrovačko-neretvanske županije. Razlozi za ovakav pristup su višestruki i obrazloženi su u nastavku, zajedno s preporukom za budući razvoj.

Zašto koze nisu obuhvaćene ovom strategijom:

1. **REGULATORNA SLOŽENOST.** Ekološki uzgoj koza podliježe istoj Uredbi (EU) 2018/848 kao i goveda i ovce, ali uz dodatne specifičnosti u pogledu minimalne površine, smještaja i hranidbe koje u mediteranskim uvjetima stvaraju posebne izazove certifikacije. Uz to, kozje mlijeko i sir ulaze u regulatorni okvir koji zahtijeva specijaliziranu prerađivačku infrastrukturu (mini-mljekare s HACCP certifikacijom) koja u Dalmaciji i dalje nedostaje u dostatnoj mjeri.
2. **FOKUS STRATEGIJE.** Strategija je fokusirana na sektore s najvećim potencijalom za brze, mjerljive demografske i ekonomske učinke na nacionalnoj razini — a to su goveda i ovce. Uključivanje kozarstva u ovaj dokument bez odgovarajuće dubinske analize tržišta, pasmina i klaoničko-prerađivačke infrastrukture riskiralo bi površnost u svim sektorima.
3. **SEKTOR ZASLUŽUJE VLASTITU STRATEGIJU.** Kozarstvo u južnoj Dalmaciji i na otocima ima dovoljno specifičnosti — pasminska baza (hrvatska bijela koza, Zadarsko-šibenska bijela koza, lokalne pasmine), tržišni kanali (kozji sir, kozji pršut, gastronomija), demografija uzgajivača i geografski uvjeti — da opravda poseban strateški dokument koji bi bio izrađen u suradnji s HPA, Veterinarskim fakultetom, Agronomskim fakultetom i udrugama kozara Dubrovačko-neretvanske, Splitsko-dalmatinske i Zadarske županije. Preporuka je da MPŠVG inicira izradu takve strategije do 2028.

10.4. Klaonička infrastruktura — kritični nedostatak u Dalmaciji i preporuke za mrežu

Jedan od najkritičnijih, a najrjeđe razmatranih strukturnih problema ekološkog stočarstva u Dalmaciji jest nedostatak klaoničke infrastrukture. Bez pristupačne, certificirane klaonice, ekološki stočar ne može legalno zaklati i prodati životinje bez dugih i skupih transportnih ruta — čime se poništava velik dio ekonomske prednosti ekološkog modela.

Stanje klaoničke infrastrukture — Dubrovačko-neretvanska županija:

Prema dostupnim podacima Ministarstva poljoprivrede i HPA-e, Dubrovačko-neretvanska županija (površina 1.781 km², oko 40.000 ha poljoprivrednog zemljišta) trenutno nema niti jednu aktivnu, odobrenu klaonicu za goveda i ovce unutar svojih administrativnih granica. Stočari s područja Dubrovnika, Konavala, Metkovića i poluotoka Pelješca primorani su životinje transportirati do klaonica u Splitsko-dalmatinskoj (Split, Sinj) ili Bosni i Hercegovini — što podrazumijeva prijevozni stres za životinje (relevantan za EU Animal Welfare standards), visoke transportne troškove (150–400 EUR po isporuci) i gubitak klaoničke premije kod direktne prodaje.

NAPOMENA AUTORA: Molim supotpisnike koji imaju aktualnije informacije o statusu klaoničke infrastrukture u Dubrovačko-neretvanskoj županiji da dostave ispravak (na ovaj me nedostatak upozorio kolega Dražen Holler, dr.med.vet. i na tome mu se od srca zahvaljujem) — navedena situacija temeljena je na podacima dostupnim u trenutku izrade strategije (veljača 2026.).

Preporuka za klaoničku mrežu u južnoj Dalmaciji:

Strategija predlaže uspostavu mreže malih, modularnih klaonica kapaciteta 5–20 grla goveda ili 30–100 grla ovaca dnevno, financiranih kroz EPFRR — intervencija M04.2 (Ulaganja u prerađu i marketing), s prioritetom za sljedeće lokacije: (1) Metković ili Opuzen — za Neretvansku dolinu i zaleđe, (2) Ston ili Pelješac — za otočno i poluotočno stočarstvo, (3) Dubrovnik ili Konavle — za krajnji jug, s potencijalom za premium lanac opskrbe restorana u turističkoj zoni. Investicija u malu modularnu klaonicu iznosi 180.000–320.000

EUR, uz prihvatljivost za 75% EU sufinanciranja (mladi investitor: 80%). Rok za prvu klaonicu u županiji: 2029.

11. ANALIZA RIZIKA I MJERE UBLAŽAVANJA

Rizik	Vjerojat.	Utjecaj	Mjera ublažavanja
Nedostatak zainteresiranih mladih stočara	Srednja	Kritičan	Agresivna marketinška kampanja; digitalni influenceri na farmama; stipendije u iznosu prosječne plaće za studente poljoprivrede
Tromost birokratskog sustava — kašnjenje isplata EU potpora	Visoka	Visok	Digitalizacija svih postupaka prijave; garancija isplate max. 60 dana od zahtjeva; HAMAG mostovni kredit
Nepostizanje eko-certifikata od strane novih OPG-ova	Srednja	Srednji	Intenzivan mentorski program; savjetnik besplatno vodi OPG kroz certifikacijski postupak
Pad cijena eko-hrane na EU tržištu	Niska	Visok	Diversifikacija tržišta; razvoj lokalne direktne prodaje neovisne o otkupnim cijenama
Klimatska suša — nestašica krmne za eko-stado	Rastuća	Visok	Subvencija silažnih kapaciteta; fond za kompenzaciju šteta od suše; krmne kulture otporne na sušu
Bolesti - bez mogućnosti antibiotika u eko-uzgoju	Srednja	Visok	Snažan preventivni veterinarski program; hitni veterinarski protokol za eko-farme; osiguranje stada
Neuspjeh generacijske tranzicije OPG-ova	Visoka	Kritičan	Zakonska regulacija: omogućiti zakup OPG-a i grla bez prijenosa vlasništva; 'Farma na zakup' program
Štete od vukova na stočnom fondu — Lika, Gorski kotar, pogranična područja	Visoka	Visok	Obvezna 100%-tna naknada štete bez birokratskih prepreka: potvrda terenske veterinarske službe + broj ušne markice napadnute/ubijene životinje dovoljan je za isplatu; rok isplate max. 30 dana; predfinanciranje osiguranjem stada dok se čeka državna naknada; zakonska obveza elektroograda i zaštitnih pasa kao uvjet (ne kao kazna) uz subvenciju troška.

12. ZAKONODAVNI I INSTITUCIJSKI OKVIR

12.1. Prijedlozi izmjena zakonodavnog okvira

- Zakon o ekološkoj poljoprivredi — usklađivanje s EU Uredbom 2018/848; uvođenje poluekološke (HNV) kategorije u nacionalno zakonodavstvo
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu — prioritet zakupa državnih pašnjaka za certificirane eko-stočare; povlaštena najamnina na 15 godina za mlade stočare
- Zakon o veterinarstvu — poseban protokol za eko-uzgoj; mobilne veterinarske ekipe za ruralna područja; mogućnost korištenja fitoterapije i homeopatije uz veterinarsku dokumentaciju
- Porezni zakon — 5-godišnje oslobođenje poreza na dohodak za nove eko-OPG-ove; 0% PDV na eko-stočarsku opremu i eko-sjemenske smjese
- Zakon o zadrugarstvu — modernizacija; porezne olakšice za prerađivačke zadruge; 'Agro-zadruga' kao poseban pravni oblik
- Zakon o hrani — oznaka 'Eko-RH' kao nacionalni eko-brand uz EU eko-logo; obaveza isticanja podrijetla na svim mesnim i mliječnim proizvodima

12.2. Institucionalna infrastruktura

- Agencija plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) — proširenje kapaciteta; 'zeleni šalter' za eko-OPG-ove
- Savjetodavna služba (SSPH) — min. 1 specijalist za ekološko stočarstvo u svakoj županiji; SSPH savjetnici dobivaju status javnih službenika s odgovarajućim plaćama
- HPA Križevci — Centar izvrsnosti za ekološku selekciju i genetiku; genska banka autohtonih pasmina
- Veterinarski i Agronomski fakultet — obvezni kolegij 'Ekološko stočarstvo' u svim studijskim programima; zajednički laboratorij za One Health istraživanja
- Mreža eko-referentnih farmi — min. 1 u svakoj županiji; javno dostupni dani otvorenih vrata 2× godišnje
- Postojeća mreža Veterinarskih praksi

13. UKUPNA DOBIT ZA REPUBLIKU HRVATSKU — SVEOBUHVATNA ANALIZA DRUŠTVENO-EKONOMSKIH UČINAKA DO 2038.

Investicija u ekološko govedarstvo i ovčarstvo nije sektorska mjera — ona je razvojna transformacija ruralnog prostora koja ima dalekosežne učinke na cjelokupno hrvatsko gospodarstvo, demografiju i kvalitetu života. U ovom poglavlju sažete su sve mjerljive i procijenjene koristi koje Republika Hrvatska ostvaruje kao cjelina na kraju desetogodišnjeg strateškog ciklusa.

13.1. Doprinos bruto domaćem proizvodu (BDP)

Hrvatska je 2024. ostvarila BDP od oko 75 mlrd. EUR. Doprinos primarne poljoprivrede iznosio je svega ~2,5% BDP-a — daleko ispod prosjeka zemalja s usporedivim agrarnim potencijalom (Slovenija ~4,5%, Austrija ~3,8%). Realizacijom ove strategije, udio primarnog sektora i prehrambene industrije koja se na njega naslanja raste na razinu koja je primjerena bogatstvu prirodnih resursa kojima Hrvatska raspolaže.

Kategorija doprinosa BDP-u	2028. (polazište)	2033. (sredina)	2038. (cilj)	Kumulativ 2028–2038.
Primarna stočarska produkcija (govedina, mlijeko, janjetina)	430 mil. EUR	980 mil. EUR	2.100 mil. EUR	~12.800 mil. EUR
Prehrambena industrija na bazi stočarskih sirovina (sir, prerađevine, meso)	180 mil. EUR	520 mil. EUR	1.150 mil. EUR	~7.200 mil. EUR
Agroturizam i ruralni turizam vezan uz stočarstvo	40 mil. EUR	160 mil. EUR	480 mil. EUR	~2.400 mil. EUR
Dobavljački lanci (veterina, hrana, mehanizacija, energija)	95 mil. EUR	280 mil. EUR	620 mil. EUR	~3.600 mil. EUR
Uštede od supstitucije uvoza (govedina, mliječni prod.)	60 mil. EUR	220 mil. EUR	420 mil. EUR	~2.300 mil. EUR
Izvozni prihodi (eko-govedina, sir, specijaliteti)	15 mil. EUR	180 mil. EUR	420 mil. EUR	~1.800 mil. EUR
UKUPNI IZRAVNI I NEIZRAVNI DOPRINOS BDP-u	820 mil. EUR	2.340 mil. EUR	5.190 mil. EUR	~30.100 mil. EUR
Udio u ukupnom BDP RH (procjena)	~1,1%	~2,7%	~5,4%	—

Kumulativni doprinos BDP-u kroz 10 godina iznosi procijenjenih ~30 mlrd. EUR — što je ekvivalent gotovo 40% ukupnog godišnjeg BDP-a Hrvatske u 2024. To je iznos koji se ne može zanemariti ni u jednoj razvojnoj kalkulaciji.

13.2. Prihodi državnog proračuna — porezni i doprinosi

Svaka nova ekonomska aktivnost generira proračunske prihode kroz PDV, porez na dobit, porez na dohodak i doprinose za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Stočarski sektor ima dodatnu prednost — zbog sustava potpora, prihodi su predvidivi i konzistentni, što olakšava proračunsko planiranje.

Kategorija proračunskog prihoda	2030	2034	2038	Kum. 2028–2038.
PDV na prodaju stočarskih i prehrambenih proizvoda	38 mil. EUR	145 mil. EUR	310 mil. EUR	~1.750 mil. EUR
Porez na dohodak (nositelji OPG-a i zaposlenici)	22 mil. EUR	88 mil. EUR	185 mil. EUR	~1.050 mil. EUR
Doprinosi za MIO i zdravstveno osig. (novi zaposleni)	35 mil. EUR	140 mil. EUR	295 mil. EUR	~1.660 mil. EUR
Porez na dobit (prerađivačke tvrtke, zadruge)	12 mil. EUR	55 mil. EUR	120 mil. EUR	~680 mil. EUR
Trošarine i naknade (transport, energija, okoliš)	8 mil. EUR	28 mil. EUR	60 mil. EUR	~340 mil. EUR
Ušteda na socijalnim transferima (nezaposlenost, soc. naknade)	18 mil. EUR	85 mil. EUR	195 mil. EUR	~1.020 mil. EUR
UKUPNI NETO PRORAČUNSKI UČINAK	133 mil. EUR	541 mil. EUR	1.165 mil. EUR	~6.500 mil. EUR

Posebno je važna stavka uštede na socijalnim transferima: svaki ruralni stanovnik koji se zaposli u stočarstvu prestaje biti korisnik naknade za nezaposlenost i eventualne socijalne pomoći, istovremeno postajući neto uplatitelj u sustav. Ova 'dvostruka dividenda' (prihod + ušteda) iznosi procijenjeno ~195 mil. EUR godišnje do kraja strateškog perioda.

Ukupni neto prinos državnom proračunu kroz 10 godina: ~6,5 mlrd. EUR. Za usporedbu, ukupna javna ulaganja u strategiju iznose ~3,58 mlrd. EUR — što znači da proračun profitira s neto pozitivom od ~2,9 mlrd. EUR samo na osnovi povećanih poreznih prihoda i smanjenih transfera. To ne uključuje sve ostale ekonomske i socijalne koristi.

13.3. Zapošljavanje — kvantitativna i kvalitativna analiza

Demografski kolaps ruralnih područja jedna je od najakutnijih strukturnih kriza suvremene Hrvatske. Ruralna područja gube 2–3% stanovništva godišnje, a radno sposobno stanovništvo seli u Zagreb, Split i inozemstvo. Stočarstvo — posebice ekološko, koje zahtijeva više rada po grlu od konvencionalnog industrijskog uzgoja — predstavlja najefikasnije sredstvo zaustavljanja ovog trenda.

Kategorija zapošljavanja	2030	2034	2038	Napomena
Izravno zaposleni na OPG-ovima (nositelji + članovi obitelji)	28.000	52.000	78.000	Uključuje sezonski rad
Izravno zaposleni u najamnom radnom odnosu na farmama	4.500	10.000	18.000	Puno i pola radnog vremena
Zaposlenost u prerađivačkom sektoru (mljekare, klaonice, sirare)	3.200	8.500	16.000	Direktno vezano uz sektor
Zaposlenost u dobavljačkim lancima (veterinar, hrana, mehanizacija, logistika)	2.800	7.000	13.000	Indirektna zaposlenost
Zaposlenost u agroturizmu vezanom uz farme	1.500	5.500	12.000	Turistički vodiči, smještaj, gastro
Zaposlenost u obrazovanju i savjetodavstvu	800	1.500	2.500	Savjetnici, edukatori, veterinari
UKUPNA NOVA ZAPOSLENOST (direktna +	40.800	84.500	139.500	Puni ekvivalenti radnih mjesta

Kategorija zapošljavanja	2030	2034	2038	Napomena
indirektna)				
Od toga: mladi do 40 godina (%)	~65%	~58%	~52%	Strateška demografska revitalizacija
Od toga: žene (%)	~38%	~42%	~45%	Ekološko stočarstvo privlačno za žene

Posebno je važno istaknuti da ekološko stočarstvo nije 'prljavi posao koji nitko ne želi' — moderno eko-farmiranje, s digitalnim praćenjem stada, agroturizmom, direktnom prodajom i brendiranjem, privlači obrazovane mlade, uključujući sve više žena. Austrijska i irska iskustva pokazuju da su žene u ekološkom stočarstvu posebno uspješne kao menadžerke stada, prerađivačice sira i voditeljice direktne prodaje.

13.4. Demografska revitalizacija ruralnih područja

Hrvatska ima 556 općina i gradova, od kojih gotovo 400 bilježi konstantan pad broja stanovnika. Depopulacija nije samo statistički problem — ona uzrokuje zatvaranje škola, ambulanti, pošti i crkava, čime se ubrzava spirala propasti. Ekonomski aktivno stočarstvo je jedini dokazani mehanizam zaustavljanja ove negativne spirale — jer, za razliku od turizma koji je sezonski i geografski ograničen, stočarstvo je cjelogodišnje i moguće je gotovo svuda.

Demografski pokazatelj	Trend bez strategije (2038.)	Procjena uz strategiju (2038.)	Razlika
Broj stanovnika u ruralnim općinama RH	~820.000 (pad 18%)	~1.050.000 (pad 5%)	+230.000 stanovnika
Broj aktivnih OPG-ova (sve djelatnosti)	~110.000 (daljnji pad)	~165.000	+55.000 OPG-ova
Broj djece u ruralnim školama	~45.000 (pad, zatvaranja)	~68.000	+23.000 djece
Broj otvorenih ambulanti u ruralnim sredinama	Daljnje zatvaranje	Stabilizacija + rast	Demografski prag
Prosje. dob nositelja OPG-a u stočarstvu	~63 god. (i dalje raste)	~48 god. (obrat trenda)	–15 godina
Ruralni BDP per capita (indeks, HR=100)	~62	~81	+19 indeksnih bodova
Udio povratnika iz dijaspe na OPG-ove	Zanemariv	~5.000 obitelji/dekadu	Novi demografski tok

Revitalizacija ruralnih područja nije samo socijalni cilj — ona ima izravnu fiskalnu vrijednost. Svaki novi stanovnik u ruralnom području koji plaća porez i troši lokalno generira ekonomski multiplikator: lokalni obrti, usluge, maloprodaja i ugostiteljstvo profitiraju od povećanog broja potrošača. Procijenjeni lokalni ekonomski multiplikator novog ruralnog stočara iznosi 2,8 — to jest, svaki EUR dohotka stočara generira dodatnih 1,8 EUR lokalne ekonomske aktivnosti.

13.5. Napredak sela i ruralne infrastrukture

Aktivno selo zahtijeva i investicije u infrastrukturu — i opravdava ih. Pasivno, depopulirano ruralno područje ne može privući ni infrastrukturne investicije jer nema ekonomske osnove za njih. Stočarstvo mijenja ovu jednadžbu.

Infrastrukturni i kvalitativni pokazatelj	Procijenjeni učinak do 2038.	Mehanizam
Asfaltiranje i obnova lokalnih cesta	+2.800 km obnovljenih cesta	Uvjet za otkup mlijeka i pristup farmama — pokretač investicija
Proširenje vodoopskrbe u ruralnom prostoru	+85.000 novih korisnika	Infrastruktura za farme pokriva i kućanstva
Digitalna infrastruktura (brzi internet u ruralnim mjestima)	+120.000 novih korisnika interneta	Digitalno stočarstvo zahtijeva pristup internetu
Obnova zapuštenih gospodarskih objekata	~35.000 objekata renoviranih	Investicija u staju = investicija u nekretninu
Obnova zapuštenog poljoprivrednog zemljišta	~350.000 ha vraćeno u upotrebu	Pašnjaci i livade koje su bile zarasle
Broj novih ruralnih poduzetnika (obrt, usluge, turizam)	+18.000 novih obrta	Multiplikatorski efekt — servisiranje stočarskog sektora
Broj novih mjesta u dječjim vrtićima na selu	+4.500 mjesta	Povratak mladih obitelji zahtijeva vrtićku infrastrukturu
Obnova / otvaranje novih ambulanti i ljekarni	120	Demografski prag za zdravstvene usluge

13.6. Ekološki i klimatski učinci — vrijednost prirodnog kapitala

Ekološko stočarstvo nije samo ekonomska aktivnost — ono je mehanizam za pružanje ekosistemskih usluga koje imaju mjerljivu novčanu vrijednost, a koje konvencionalni intenzivni uzgoj ne pruža ili ih aktivno narušava. EU Carbon Farming inicijativa i IPBES (međunarodna platforma za biološku raznolikost) razvili su metodologije za monetizaciju ovih usluga.

Ekosistemska usluga / ekološki učinak	Procijenjeni godišnji učinak (2038.)	EU referentna vrijednost
Sekvestracija CO ₂ na pašnjacima (rotacijska ispaša)	~4,2 mil. t CO ₂ /god.	€25–50/t CO ₂ = 105–210 mil. EUR
Očuvanje biološke raznolikosti (travnjački ekosustavi)	~850.000 ha obnovljenih/očuvanih travnjaka	Vrijednost >150 EUR/ha/god. (EU procjena)
Smanjenje uvozne ovisnosti o fosilnim gnojivima	–35% korištenja mineralnih gnojiva vs. konvencionalnih	Relevantno za sigurnost opskrbe
Smanjenje upotrebe antibiotika u stočarstvu	–65% vs. konvencionalni uzgoj	Ključni EU prioritet za One Health
Pročišćavanje voda kroz pašnjačke filtre (smanjenje nitrata)	Zaštita ~80 vodnih tijela	Vrijednost: izbjegnuti troškovi pročišćavanja
Zaštita tla od erozije (trajni travnjaci vs. oranice)	~180.000 ha zaštićeno od erozije	Vrijednost tla: 3.000–8.000 EUR/ha
Ukupna godišnja vrijednost ekosistemskih usluga (2037.)	~650 mil. EUR/god.	Po EU Carbon Farming + IPBES metodologiji

13.7. Zbirna tablica — ukupna dobit za Republiku Hrvatsku (2028.–2038.)

Sljedeća tablica prikazuje sve identificirane kategorije koristi u jedinstvenoj svodnoj analizi, kako bi se stekla jasna predodžba o cjelovitoj vrijednosti strateškog ulaganja u ekološko govedarstvo i ovčarstvo RH.

KATEGORIJA KORISTI	Kumulativna vrijednost 2028–2038.	Napomena / metodologija
1. Bruto vrijednost stočarske produkcije	12.800 mil. EUR	Mlijeko, meso, janjetina — tržišne cijene
2. Prehrambena industrija (sir, prerađeno meso, konzerve)	7.200 mil. EUR	Input-output analiza, multiplikator 0,56
3. Agroturizam i ruralni turizam	2.400 mil. EUR	Direktna potrošnja turista na farmama i u blizini
4. Dobavljački lanci (veterinar, hrana, energija, mehanizacija)	3.600 mil. EUR	Inducirani output u pratećim sektorima
5. Supstitucija uvoza (govedina, sir, prerađeno mlijeko)	2.300 mil. EUR	Smanjenje negativnog saldo trgovinske bilance
6. Izvozni prihodi (eko-proizvodi, ZOP specijaliteti)	1.800 mil. EUR	Postupna gradnja 2030.–2037.
7. Neto proračunski prihodi (porezi + uštede transfera)	6.500 mil. EUR	PDV, dohodak, MIO, zdravstvo, socijala
8. Ekosistemske usluge (CO ₂ , tlo, voda)	4.500 mil. EUR	EU Carbon Farming + IPBES metodologija, 10 god.
9. Vrijednost demografske revitalizacije	2.800 mil. EUR	Izbjegnuti troškovi emigracije, reurbanizacije, soc. usluga
10. Vrijednost ruralne infrastrukture (ceste, voda, net)	1.200 mil. EUR	Aktivirane investicije vezane uz sektor
UKUPNA BRUTO KORIST ZA RH (2027–2037.)	45.100 mil. EUR	Zbroj svih kategorija
Ukupna javna ulaganja (EU + RH proračun)	3.580 mil. EUR	Javni trošak strategije
NETO DOBIT ZA RH (korist minus javno ulaganje)	41.520 mil. EUR	Ukupna neto vrijednost stvorena strategijom
OMJER KORISTI I TROŠKA (BCR — sva društva)	12,6 : 1	Na svaki uloženi EUR javnih sredstava — 12,6 EUR koristi

Zaključak svodne analize: Strategija ekološkog govedarstva i ovčarstva 2027.–2037. generirat će ukupnu neto dobit za Republiku Hrvatsku od procijenjenih 41,5 mlrd. EUR kroz deset godina — uz omjer koristi i troška od 12,6:1. To je iznos koji premašuje godišnji BDP Hrvatske iz 2020. godine. Nije se radilo o pitanju smijemo li si to priuštiti — pravo pitanje je možemo li si priuštiti da to NE radimo.

13.8. Usporedba s alternativnim razvojnim scenarijima

Kako bi se pokazala relativna atraktivnost ove strategije, uspoređujemo je s dvama alternativnim scenarijima koji su realno dostupni kao politički izbori za ruralni razvoj RH:

Scenarij	Javna ulaganja	Neto BDP učinak (10 god.)	Nova radna mjesta	BCR	Demografski učinak
A: Status quo — bez strategije (pad sektora)	~0 EUR aktivnih	–2.100 mil. EUR (daljnji pad)	–15.000 (gubitak)	N/A	Nastavak depopulacije
B: Konvencionalna intenzifikacija (mega-farme)	3.240 mil. EUR	+18.500 mil. EUR	+22.000	2,09	Minimalan demografski učinak
C: Ova strategija — temeljena na oko OPG-u	3.580 mil. EUR	+41.520 mil. EUR	+139.500	12,6	Demografska revitalizacija

Scenarij A (status quo) nije neutralan — on je aktivan trošak jer podrazumijeva kontinuirani gubitak produktivnog kapaciteta, povećanje uvoznih troškova i demografski kolaps koji će zahtijevati sve veće socijalne izdatke. Scenarij B (konvencionalna intenzifikacija) daje ekonomski rast ali bez demografskog učinka i uz rastuće EU regulatorne rizike. Jedino Scenarij C — ova strategija — istovremeno rješava ekonomski, demografski i ekološki izazov.

14. ZAKLJUČAK — EKOLOŠKA TRANZICIJA KAO JEDINA ODGOVORNA STRATEGIJA

Sveobuhvatna analiza iznesena u poglavlju 13. ostavlja malo mjesta za sumnju: ova strategija nije projekt samo za stočare — ona je projekt za cijelu Republiku Hrvatsku. Neto dobit od ~41,5 mlrd. EUR kroz deset godina, 139.500 novih radnih mjesta, demografska stabilizacija ruralnih područja i 6,5 mlrd. EUR neto prihoda državnom proračunu — to su brojke koje nadilaze okvire jednog sektorskog dokumenta i ulaze u sferu strateške državne vizije.

Strategija ekološkog i poluekološkog razvoja govedarstva i ovčarstva u Republici Hrvatskoj za 2027.–2037. nije idealistički projekt — to je ekonomski racionalan, ekološki odgovoran i socijalno neophodan odgovor na stvarnost u kojoj Hrvatska živi. EU smjer je nedvosmislen: Farm to Fork, Green Deal i novi ZPP nagrađuju ekološku proizvodnju sve izdašnijim potporama, dok konvencionalni intenzivni uzgoj suočava s rastućim regulatornim pritiskom.

Hrvatska ima historijsku šansu: zemlja sa tri i pol milijuna stanovnika, zemlja s milijun i pol ha pašnjaka, iznimnom biološkom raznolikošću i relativno niskointenzivnom dosadašnjom produkcijom može za deset godina postati model ekološke stočarske tranzicije unutar EU — bez potrebe za skupim dekarbonizacijskim zahvatima koje moraju poduzimati intenzivne stočarske nacije poput Nizozemske, Danske ili Njemačke.

Nositelji te tranzicije moraju biti mladi, obrazovani, motivirani stočari — povratnici u ruralnu Hrvatsku, nasljednici OPG-ova koji vide budućnost u zelenoj ekonomiji, i mladi iz gradova koji traže smisao i dostojanstvo u radu s prirodom. Za sve njih, ova strategija gradi put: od besplatnog obrazovanja, kroz mentorstvo i 'zeleni starter' paket, do pune financijske samoodrživosti kroz kumuliranje EU i nacionalnih eko-potpora i premijum tržišnih cijena.

Analiza dobiti i troškova potvrđuje: ekološka strategija je skuplja za samo 10% od konvencionalne, ali donosi 38% više ukupnih koristi. BCR od 2,47 i NPV od +5,27 mlrd. EUR jasno govore — ovo je jedna od najefikasnijih investicija koje ruralnoj politici i proračunu RH stoje na raspolaganju. Svaki euro dodatno uložen u ekološki pristup donosi 7,1 eura koristi.

Domaće simentalsko govedo kao primarna pasmina, dalmatinska pramenka i otočne ovčje pasmine kao temelj ZOP brendova, rotacijska ispaša kao standard uzgoja, i mladi obrazovani stočar s digitalnim znanjima i tržišnom vizijom kao protagonist — to je slika hrvatskog stočarstva 2037. koja je i ostvariva, i poželjna, i financijski isplativa.

Strategija izrađena uz primjenu veterinarske, agronomске, ekonomske i EU-policy analize.

U skladu s EU Green Deal, Farm to Fork, EU Uredbom 2018/848 i ZPP 2023.–2027..

© dr.sci. Robert Zobel, dr.med.vet.

Veljača 2026.

Popis kratica i engleskih naziva:

AEKO U Strateškom planu ZPP-a RH 2023.–2027. AEKO intervencije nose oznake AEKO-1 kroz AEKO-7, a obuhvaćaju: Ekološki uzgoj, Očuvanje travnjaka, Zaštita ugroženih vrsta i staništa, Smanjenje inputa

BCR Omjer koristi i troškova Engleski: *Benefit-Cost Ratio*

Buddy farmer Program 'Farmer uz farmera' strukturirani je sustav stručnog mentorstva u kojemu iskusni ekološki uzgajivač s najmanje pet godina certificiranog uzgoja preuzima ulogu osobnog vodiča novoosnovanom OPG-u. Mentor redovito posjećuje farmera početnika — tjedno u prvoj godini, mjesečno u drugoj i trećoj — prenoseći praktično znanje koje se ne može steći ni u jednoj učionici: od procjene nosivosti pašnjaka i prepoznavanja ranih znakova bolesti, do odnosa s mljekarnama i ispunjavanja EU obrazaca. Za mentorski rad iskusni farmer prima naknadu od 2.500 EUR godišnje po menteeu, sufinanciranu iz ESF+ sredstava i državnog proračuna. Model je razvijen prema uzoru na irski Teagasc Green Acres Calf to Beef program, koji je dokazao da praćeni OPG-ovi u prve tri godine bilježe 40% manje neuspjeha i 25% viši prinos od nementoriranih."

Carbon Farming Initiative "Inicijativa za ugljično uzgojništvo" (ili u **administrativnom prijevodu:** Inicijativa za sekvestraciju ugljika u poljoprivredi) Komunikacija Europske komisije COM(2021) 800 final od 15. prosinca 2021. — "Održiva ciklična ugljična ekonomija" kao širi okvir, uz posebnu: COM(2022) 673 final — "Okvir za certificiranje uklanjanja ugljika" (Carbon Removal Certification Framework) U RH još nije transponirana kao poseban zakon — provodi se kroz pilot projekte u okviru LIFE programa i ruralnog razvoja. Uredba (EU) 2024/3012 o Okviru za certificiranje uklanjanja ugljika usvojena je krajem 2024. i obvezuje sve države članice.

ESPR Europski poljoprivredni fond za strateške planove ruralnog razvoja

Europski socijalni fond plus Engleski: *European Social Fund Plus Pravni akt: Uredba (EU) 2021/1057* Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. glavni EU instrument za ulaganje u ljude — obrazovanje, zapošljavanje, socijalna uključenost i razvoj vještina.

EU Biodiversity Strategy 2030 Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. U hrvatskom zakonodavnom kontekstu povezana je s: Uredbom (EU) 2022/2421 o obnovi prirode — tzv. *Nature Restoration Law*, usvojena 2024., koja ovu strategiju pretvara u obvezujuće zakonodavstvo. Puni naziv: Uredba (EU) 2024/1991 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2024. o obnovi prirode i izmjeni Uredbe (EU) 2022/869 Ovo je trenutno najvažniji pravni instrument koji iz ove strategije proizlazi i koji izravno obvezuje RH — jer propisuje obnovu najmanje 30% degradiranih kopnenih, morskih i slatkovodnih ekosustava do 2030., a pašnjaci i ekstenzivni travnjaci su eksplicitno navedeni kao prioritetni ekosustavi za obnovu.

EU Organic Action Plan 2021.–2030. Akcijski plan EU-a za razvoj ekološke proizvodnje - operativni provedbeni plan koji konkretizira ciljeve Farm to Fork strategije u sektoru ekološke proizvodnje. Sadrži 23 konkretne akcije grupirane u tri stupa: poticanje potražnje, povećanje ponude i poboljšanje sustava.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) Engleski: *European Agricultural Fund for Rural Development — EAFRD*

Farm to Fork Strategija "od polja do stola" Komunikacija Europske komisije COM(2020) 381 final od 20. svibnja 2020. — *"Strategija 'od polja do stola' za pravedan, zdrav i ekološki prihvatljiv prehrambeni sustav"*. Strateški okvir koji se provodi kroz GAP i sektorske uredbe.

Green Deal Europski zeleni plan Komunikacija Europske komisije COM(2019) 640 final od 11. prosinca 2019. — *"Europski zeleni plan"*. Nije direktno transponiran kao zakon, već kao politički okvir koji obvezuje kroz uredbe i direktive.

HNV (*High Nature Value farming*) — u doslovnom prijevodu "poljoprivreda visoke prirodne vrijednosti" Ovaj termin nije dio službene hrvatske zakonodavne terminologije — to je akademski i policy termin koji koristi Europska agencija za okoliš (EEA) za klasifikaciju ekstenzivnih poljoprivrednih sustava, ali ne pojavljuje se kao takav ni u ZPP-u ni u hrvatskim propisima. Prihvatljiv za AEKO intervencije (osobito AEKO-3 i AEKO-4) i Natura 2000 plaćanja za ekstenzivni uzgoj na travnjacima visoke prirodne vrijednosti, bez obveze punog eko-certifikata prema Uredbi (EU) 2018/848

IED — Industrial Emissions Directive Direktiva (EU) 2024/1785 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. travnja 2024. o industrijskim emisijama (integrirana prevencija i kontrola onečišćenja). Farme iznad 150 mjesta za goveda od 2026./2030. moraju: Ishoditi okolišnu dozvolu (skupo i dugotrajno) Primijeniti Najbolje raspoložive tehnike (BAT) za smanjenje emisija amonijaka i metana Godišnje izvještavati u E-PRTR registar Pratiti i dokumentirati emisije iz staja, gnojišta i gnojnica. Mali ekološki OPG s 12–50 krava na otvorenim pašnjacima nikada ne dostiže prag od 150 grla i stoga nije obuhvaćen IED-om — što je trajna strukturna prednost malog ekološkog modela pred velikim konvencionalnim farmama.

Labeling engleski termin za označavanje proizvoda, u ovom kontekstu specifično označavanje ekoloških proizvoda EU eko-logom. "označavanje ekoloških proizvoda EU eko-logom i digitalna sljedivost podrijetla"

MFRH Ministarstvo financija RH

MPŠVG Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva

MZO Ministarstvo znanosti i obrazovanja

NPV Neto sadašnja vrijednost Engleski: *Net Present Value*

One Health Jedno zdravlje One Health je međunarodno priznat pristup koji polazi od temeljne premise da su zdravlje ljudi, zdravlje životinja i zdravlje ekosustava neodvojivo povezani i da se ne mogu učinkovito rješavati izolirano jedno od drugoga.

Poluekološki uzgoj u ovoj strategiji korišten kao radni termin za ekstenzivne i poluintenzivne sustave uzgoja na prirodnim travnjacima koji ispunjavaju uvjete AEKO intervencija, ali nisu certificirani prema Uredbi (EU) 2018/848.

Revidirana Direktiva o industrijskim emisijama Puni naziv: Direktiva (EU) 2024/1785 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. travnja 2024. o industrijskim emisijama (integrirana prevencija i kontrola onečišćenja) — preinaka Zamjenjuje i stavlja izvan snage prijašnju Direktivu 2010/75/EU.

SSPH Savjetodavna služba u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnom razvoju

VMPP Vezana mjera potpore u poljoprivredi ili punije: Vezana dohodovna potpora za životinje Engleski: Coupled Income Support ili Voluntary Coupled Support (VCS)

ZOP — Zaštićena oznaka podrijetla Engleski: *PDO — Protected Designation of Origin* EU akt: Uredba (EU) 1151/2012 o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode

ZPP Zajednička poljoprivredna politika 2023 - 2027 (*Common Agricultural Policy — CAP*) To je sveobuhvatni EU zakonodavni okvir koji regulira potpore, ruralni razvoj i tržišne mjere.

PS

Sve eventualne greške u tekstu kao i sve greške u kalkulacijama isključivo su moje. Molim sve da mi ukažu na njih kako bi bile ispravljene.

Robert Zobel

Dopune i ispravke:

1. prof.dr. Damjan Gračner, DMV – tablica kratica i brojne ispravke u tekstu
2. Dražen Holler, DMV – napomene o nedostatku klaonice u Damlaciji i Dubrovačkom području; potreba regulacije šteta od vokova; objašnjenje o izostanku mjera za poticaj kozarstva